

Эхэ хайхан нютагаа эд хамта мандуулаа!



БУРЯДАД ҮНЭН

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1996
НОВАБРИИН
11
Намарай алаг шара
нохой
сарын 30
ПОНЕДЕЛЬНИК
гарагай 2
№215 (19555)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

Мүнөөдэрэй шухала асуудал

"...БЭЛИГЭЙ ХАЖУУГААР – ЗОРИГ ХЭРЭГТЭЙ"

Ингээд лэ залуушуулаймнай ээлжээтэ, 16-дахн
конференци хүдэлмэрээ дүүргэбэ гээшэл даа. Энэ
конференциин түүхэ тухай хөөрэхэ болоо хаа, аяар 49
саада тээхээ эхнээ абанан гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.
Эхлэн бэшгэгшэдэй эгээл түрүүшын конференци 1947
ойн үнгэргэгдөө хэн. Тэрэ конференцидэ мүнөө үедэ
Буряад орон соогоо мэдээжэ болоһон уран зохёолшод
арадай Мунгонов, Арсалан Жамбалон, Цыден-Жаб
Жамбиев, Дамба Жалсарав, Алексей Бадаев гэгшэд анха
түрүүшынхнээ хабаадалсаһан байна. Харин тэдэнэй
тушлагануудые буряад уран зохёолой үндэһэ нуури
туслагшад болохо Хоца Намсараев, Жамсо Тумунов,
Цыден Галсанов, Намжил Балдано, Чимит Цыдендамбаев,
Аюолон Шадаев, Дольён Мадасон, Данри Хилтухин
болон бусад шэнжэлэн шүүмжэлээ бэлэй.

Тиигээд лэ конференциин үүдэ хойно хойноһоо үнгэржэ
хэлээ хэн. Мүн бэлигтэй залуушуулыһе хойно хойноһоо
бууряа хэн ааб даа. Николай Дамдинов, Цырен Галанов,
Ирендулма Дондогой, Дондок Улзытуев, Цыдып
Дамбалов, Даши Дамбаев гээд лэ мүнөөдэр хүрэтэр
бууряа эрхэн бэлигтэй залуушуулыһе гоолжо барышагүй.
Урдахи конференциин үүдэ оройдоол 3 жэл
үрөөшье хаа, энэ хугасаа соо манай залуу уран
зохёолшод арба найса гаран номуудые хэлбүүлэн гаргаһан
байна. Тэдэнэй тоодо Валентина Дугарова, Антонина
Дашева, Татьяна Григорьева, Цыденжаб Цыриторон,
Наталья Красникова, Анна Виноградова, Сергей Захаров,
Борис Мирлас, Светлана Нестерова, Александр Лыгденов,
Полина Тиганова ба бусад ороно. Эдэнэрэй номууд
үрдахи конференциин үүдэ найн сэнгэлтэ абажа, ном
хоолохо хэблэгдэхээр зууршалагдаа хэн.

Мүн Яруунын аймагай "Булаг" (хүтэлбэрлэгшэнь
Будаяв), Мухар-Шабэрэй аймагай Исая
Маданиковай нэрэмжэтэ (Надежда Карлова),
Буряад аймагай "Боолон-Түмэр" (Геннадий Бадаев),
Түхэнэй аймагай Мүнхэ-Сарьдагай нэрэмжэтэ (Жорж
Юбухаев), Захаанай аймагай "Уран Дүшэ" (Хандажаб
Дамбалов), Ахын аймагай "Сагаан Дали" (Владимир
Сэлэнгов), Сэлэнгын аймагай "Сэлэнгэ" (Солбон Аюшеев),
Ховдгой аймагай "Олимп" (Светлана
Нестерова) болон бусад уран зохёолой нэгдэлнүүд
үрдахи үүдэ хамтын сулууларинуудые хэблэн
гаргажа, уншагшадтаа хүргэһэн байна. Эдэ уран зохёолой
нэгдэлнүүд Буряад Республикын Уран зохёолшодой
холбоонтой хамта залуу бэлигтэниие тодорүүлэн гаргаха,
үрдахи зохёохы ажалье эмхидхэхэ, нуралсал үнгэргэхэ
үдэ тэ тон ехэ хүдэлмэри ябууддаг юм.

Эдэ нэгдэлнүүдэй зариманинь, тодорхойлоходо,
бууряа "Булаг", Түхэнэй Мүнхэ-Сарьдагай нэрэмжэтэ,
уран зохёолой нэгдэлнүүд арбаад жэлэй туршада
үрдахи, алдар сууда гараһан үнинэй. Жэшээнь, байгша
Мүнхэ-Сарьдагай нэрэмжэтэ уран зохёолой нэгдэл
үрдахи үүдэ оё эгээл залуу уран зохёолшодой
конференциин үүдэ тэмдэглэһэнниинь дэмбэрэлтэй байна.

Уран зохёолой нэгдэлнүүд 3 Буряадай арадай уран
зохёолшод (Шагдар Байминов, Балдан Ябжанов, Ардан
Дамбаев), Буряадай комсомолой шангай лауреатууд
Арсалан Тагхаев, Жорж Юбухаев), Россин Федерациин
уран зохёолшодой холбооной 10 гэгшүүд (Шагдар
Байминов, Лопсон Тагхаев, Ардан Ангархаев, Баяр
Дамбаев, Элбэк Манзаров, Жорж Юбухаев, Владимир
Сэлэнгов, Владимир Тулаев, Илья Намсараев, Баатар
Дамбаев) урган гараһан намтартай. Мүн гэгшүүндэ орожо
хүрэтэй наһа бараһан Сэрэтэр Зарбуев, Владимир
Сыренов, Борис Сыренов гэгшэдые нэмэбэл, тэдэнэй тоо
үрдахи олоо болохо байна. Тус нэгдэл 60 жэлэй
үрдахи дала гаран номуудые хэлбүүлэн гаргажа шадаа
бууряа. Эдэ бүхэ номууд оройдоол үүдэй гушаад жэлэй
үрдахи хэблэгдэһэн байна. Тэдэ номуудай тоодо
хуулинууд, туужанууд, расказууд, шүлэгүүд, басинууд
хэлбэгдээ.

Урдахи конференцидэ дүшэ гаран залуу бэшгэгшэд
бууряа. Тэдэнэр бултадаа бэлиг талаанаараа, дүй
үрдахи үүдэ ороно, эрдэм мэдээсээрэ админууд бэшэ ааб даа.
Эдэ тиигэбэшье тоогонгоо талаар тэдэнэр үүдэ олоонинь
конференциинүүдэ хабаадагшад сооһоо эгээл олоонинь
бууряа бшуу. Илангаяа буряад хэлэн дээрэ бэшэгдэг
туушуулай олошоржо байһанниинь тон найшаалтай.
Эдэ хабаадагшадтай нэгэ хахаднь түрэл хэлэн дээрэ
үрдахи үүдэ ороно, расказуудые бэшэнэ. Мүн ород хэлэн
үрдахи бэшэгдэг буряад залуушуул олон.
Урдахи бэшэгшэдэй түрүүшын зохёолнууд соо ялас
үрдахи зохёолнууд үсөөн ааб даа. Тэрэнэй түлөө бурханһаа



үгтэһэн бэлигэе хүгжөөхэ хэрэгтэй. Түрэл хэлээ тон
найнаар мэдэхэ, уран зохёолой байгуула болон
образуудые гаргажа нураха гээшэ эхлэн бэшгэгшэдэй
нэн түрүүшын зорилго болоно. Тиихэдээ ородой уран
зохёолшод болохо А.Пушкинай, М. Лермонтовэй,
Л.Толстойн, А.Чеховэй, И.Бунинай, А.Блоктой, Н.Гоголиин,
А.Островскиин, С.Есенинэй, Н.Лесковой, М.Шолоховой
болон бусадтай, буряадай уран зохёолшод болохо
Х.Намсараевтай, Ц.Донной, А.Шадаевтай, Д.Улзытуевтай,
Д.-Р. Батожабайн, Н.Балданогой, Ц.Галсановтай,
Н.Дамдиновтай, Ц.Галановтай болон бусадтай зохёолнуудые
тон найнаар мэдэхэ ёһотой. Тиигээд байбал, уран зохёол
бэшэхэ шадабарни ерэхэ бээ гэжэ найдагдана.

Мүн уран зохёол бэшэхэ хүдэлмэридэ "Байгал" журнал,
"Буряад үнэн" һонин тон ехэ туһа хүргэдэг. Тэдэнэр
эхилэн бэшгэгшэдэй түрүүшын зохёолнуудые шаһбарилан
хэблэжэ, залуу бэлигтэндэ этигэл найдал түрүүлнэ. Түрэл
хэлэндээ гамтайгаар хандахыень хургана.

Хоёр үдэр соо болохо үнгэрһэн конференциин үүдэ
залуушуулай зохёолнуудые манай мэдээжэ уран зохёолшод
Владимир Намсараев, Матвей Чойбонов, Николай
Дамдинов, Булат Жанчинов, Дулгар Доржиева, Галина
Базаржапова, Шираб-Нимбу Цыденжапов, Гарма-Доли
Дамбаев, Дугар Дылгыров, Константин Кариншев, Баир
Дугаров, Иван Игумнов, Светлана Захарова ба бусад
хаража үзөөд, зүбшэл шаһбаринуудые үгэһэн, дүй
дүршэлтэеэ хубаалдаһан байна.

Мүнөө үедэ Буряадай Уран зохёолшодой холбоондо
66 гэгшүүд тоологдон. Тиихэдээ бидэ Россин дотор эгээл
ехэ холбоонуудай нэгэн болонобди. Мүн хэдэн номуудые
гаргаһан арбаад хүн гэгшүүндэ орохо болзороо хүлээжэ
байна. Саашан хаража үзэхэдэ, манай ерээдүймнай
халаан энэ конференцидэ хабаадагшадһаа урган гараха
гэжэ найдаһабди.

Республикын үнэнэй журналистнарай нэгэн, поэт
Чингис Гомбоин бүри залуу ябахадһаа, шүлэг зохёолго
тухай нимэ мүнүүдые бэшэ хэн:

Бэһын ороңдо – шуһан хэрэгтэй,
Бэлигэй хажуугаар – зориг хэрэгтэй
Бэһэһэн юумэе шалгажа үзэхэ.
"Үнэн" газетын редактор бэшэ,
Үетэн нүхэдэй магтаал бэшэ –
Араг зоний этигэл найдал,
Агуухэ ажабайдал, –

хүн бүхэнэй зохёолнуудые шалгаха болоно. Энэ
шалгалтата эрхим найнаар тушаахыень залуу
үетэндөө үнэн зүрхэнһөө хүсөөл даа!

Юрий БУДАЕВ,
Буряадай Уран зохёолшодой холбооний
правлениин түрүүлгшын орлогшо.

ЭНЭ ДУГААРТАМНАЙ:

- ✓ "Тархан ажалда таһалгал байдаггүй" – республикын агрономическа албанай хүдэлмэрлэгшэдэй зүблөөһөө тоосоон 2-3
- ✓ Үшөө дахин алтан тухай 4
- ✓ "Бүгэдэ үетэндэ юу үлөөхэбибди?" 5
- ✓ Уран зохёолой хуугаһан. Зали ехэ – тэй залуу үетэндэ зориулагдана 6-7
- ✓ "Түшэг үндэр Түн – хэндэ" 8



ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ УУЛЗАЛГА

Россин Федерациин Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын
Нютагай оһөдэйн хүтэлбэриин асуудалнуудай талаар комитедэй
түрүүлэгшын орлогшо С. С. МИТРОХИН Улаан-Үдэдэ ерээд,
республикын олоңдо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлгшэдтэй
уулзаба.

- Би хадаа В.А. Шаповаловые мэрэй тушаалһаа буулгаһан тухай
асуудалаар эндэ ерээд. Россин Федерациин Конституциин 49-дхи
статья болон бусад хуулинууд бүдүүнгээр хазагайруулагдаада байна,
- гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Хэрбээ сүүдэй шийдэхэриин үндэһөөр мэрээр хуугадаһан хүнэй
тушаалһаа сүлөөлгдөө һаань, хуулиин ёһоор сүлөөлгдэбэ гэжэ
тоологдохо байгаа. Зүгөөр В.А. Шаповаловай хэрэгтэ тиимэ юумэн
байгаагүй гэжэ Сергей Сергеевич саашаднь үргэлжэлүүлээ.

Буряад Республикын Президент арад зоноор хуугадаһан
тушаалтаниие ажалһаань сүлөөлхэ эрхэгүй байгаа. Буряад Республикын
Хуулида алуу гаргадаһан байна. Тиимэһээ Буряад Республикын
Хуулида Арадай Хурал шаһбарни оруула ёһотой, энээн тухай хэдэн
депутатуудтай хоорэдөө һэм. Буряад Республикын Арадай Хуралай
депутатууд намые ойлгобо гэжэ этигэнэб.

Саашадаа ямар хэмжээнүүдые абаха байнабта гэдэн асуудалда тэрэ
ингэжэ харюусаа: "Россин Гүрэнэй Дүүмын зүгһөө тус асуудалаар
Россин Конституциин сүүдэ, мүн генеральна прокурорто хандаха
болохобди". Тус асуудалаар саашанхи ябууланууд тухай үргэн
уншагшадтаа мэдээсэжэ байхабди.

С. ОЧИРОВ.

МЭРГЭЖЭЛТЭ ҮДЭРӨӨ ТЭМДЭГЛЭБЭ.

Үсгэгэдэр милициин хүдэлмэрлэгшэд мэргэжэлэйнгэ
хайндэрые тэмдэглэбэ. Үгөөһөн 11 сагта Буряад
Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министрствын байшангай
хажуу тээ албата уялгата дүүргэхэ үедөө наһа барагшадта
тодогдоһон хүшөөгэй дэргэдэ митинг үнгэргэгдөө.

Тэндэ суллагаһад нүхэдэйнгөө мүнхэ дуурасхаалье хүндэлэн,
гүрэмэл баглаа сэгсгүүдые хүшөөдөн табига. Удаань МВД-
гэй түбэй нуралсалай хургуули дүүргэһэн курсантнууд
тангаригаа үгэжэ, милициин албанай хүдэлмэридэ ажаллаха
эрхэдэ хүртэбэ.

Үдэрэй 3 сагта Н. Бестужевэй нэрэмжэтэ ород драматическа
театр соо милициин хүдэлмэри-
лэгшэдэй хайндэр эхилээ. Ажалдаа шалгарһан албатадта
шагнал, бэлэгүүд барюулагдажа, бултадаа амаршалганууд
хүргэгдөө. Һүүлээрнь тус театрай тайзан дээрэ гоё найхан концерт
габигдаа. Жал соо һууһан зоний урда манай буряад эстрадын
"Од", "Сибирские узоры", "Вдохновение" болон "Бадма
сэсэг" гэдэн ансамблнуудай бэлигтэй бэрхэ артистнар дуу
хүгжэмоо эдэлүүлэн, хатар наадая харуулжа, хайндэрэйн
үдэшые шэмэглэбэ.

Г. ЗАНАЕВА.

БАЯРАЙ ҮДЭШЭ

Октябриин хубисхалай 79-дхи жэлэй ойдэ зориулагдаһан баярай
үдэш байгша оной ноябриин 4-дэ Ленинэй орденго оперо болон
баледэй академическэ театрай ордон соо болохо үгэһэрбэ.
"Октябриин хубисхал арадуудай хуби заяанда" гэдэн асуудалаар
КПРФ-гэй Буряадай рескомой түрүүлэгшэ В.Б. Базаров элдхэл
хэбэ. Ажалай, дайнай, партиин

олон ветеранууд мүнөө орон соо тохёолдоһон хүшөр байдал тухай
нанамжануудаараа хубаалдаба. Республикын мэдээжэ
артистууд, хотын уран найханай бүлгэмүүдэй түлөөлгшэд
хайндэрэй концертад хабаадажа, бэлиг шадабаряараа баярай
суглаанда хабаадагшадые баясуулба.

Манай корп.

ТАРЯАН АЖАЛДА ТАНАЛДАЛ БАЙДАГГҮЙ

(РЕСПУБЛИКЫН АГРОНОМИЧЕСКА АЛБАНАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ ЗҮБЛӨӨННӨӨ)

Байгша оной октябрин 31-дэ Буряад Республикын Хүдөө ажыхын болон эдээ хоолой министерство агрономическа албанай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөө үнгэргөө. Эндэ хүдөөгэй бүхы ажыхынуудай агрономууд, аймагуудай хүдөө ажыхын управленинуудай начальнигууд болон ахамад агрономууд, Буряадай Хүдөө ажыхын гүрэнэй академин, БурНИИСХ-ын эрдэмтэд, газар таряалангай ажалда хабаатай эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд уригдахан байна.

Тус зүблөөндэ Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, хүдөө ажыхын болон эдээ хоолой министр Б.Ц. СЕМЁНОВ республикын Газарай нөөсөнүүдэй болон газар эхэмжэлгын гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ Ю. И. АЛЕКСЕЕВ, Эдээ хоолой федеральна жасын корпорациин филналай түрүүлэгшын орлогшо Н.Ц. Ч. ДАБАЕВ, БурНИИСХ-ын директорэй орлогшо А.М. ЕМЕЛЬЯНОВ болон бусад тушаалтад хабаадалсаа.

дугалдажа, байдалай хүндэ боложол байхада зоной эдээ хоолдо орохо таряа, талха ондоо тээхээ зоохонь улам бэрхэтэй, гаргаша ехэтэй болоно.

- Тиимэ таряа өөһэдөө хүсэд хүрэхээр ургуулдаг болохо аргатайбди. Энээн тушаа республикын Правительство тусхай тогтоол абанхай. Эдээ хоолдо орохо таряанай хайн сортнуудай үрэнэ ургуулха,

ажыхынууд хоорондоо анданда хэжэ, дутуу үрэнэеэ хүсөөс эдээ хоолой урьһаламжа түлэхэдэ ороһон хайн шанарта ороһо үрэнэн бслгөө хэмжээнүүдые абана. Энэ үедэ ажыхы бүхэн хэрэгтэй үрэнэ бэлдэхэ, сэбэрлэхэ хүдэлмэр эршэтэйгээр ябуулха зэргитэ гэжэ хануулагдаа.

- Огородой эдээгээр зонин хүсэд хангаха асуудал тушаа тогтожо хэлэнгүй байха аргатай Овоц тарилгын газарай жэл бүр бага боложо байхада, энээн ханаата болонгүй байхаар бэлтгэ Энэ жэлдэ капустааршы зонин хүсэд хангажа шадабагүйбди. Урдань Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Тарбагатай ажыхынууд овоцгоор Улаан-Үдэн зонин хангаад, үдэн хүршэ Шэтын область, абаашажа худалдадаг байгаа юм.

Хэрбээ ажыхы бүхэн ехэтэ бэшэ хаа, тус бүридөө 2 гектарта капуста, моркооб тэмэтые ургуулжа, овоцгоо зонин хангаха аргатай. Мүнэ хүдөөдэ хүнүүд динлэнхид ажалгүй, огород дээрэ худал зон одоохол байха. Ургуулха овоц наадгүйгөөр худалдаа арга боломжошы би Ажыхынуудай огородой эршэ худалдажа абаха эмхинүүдтэ ороһодоо хэлсээ баталхада болохо. Угышые хайн аймагуудтахи бэлэдхэл конторонуудай дэргэ хартаабха, овоцой худалда найманай - бэлэдхэл хамжаануудые эмхидхэхэ янааб? - гэжэ В.М. Осодоев хэлэнэ.

Түгэсхэлдөө тэрэ түбхэ түрүүн ажыхынууд Эдээ хоолой корпорациин филиалһаа абанхай урьһаламжаа бусааж хэлсэлэйнгээ өһоор таряа, мүнэ хү тушааха, саг соогоо тоосон өһотой гэжэ хануулба. Ойрзу үдэрнүүдгэ тариалгыгаа үрэнэ сэбэрлэжэ, хаажа дүүргэхэ техникээ заһабарилажа, үдэн хадгалалгада табих механизаторнуудтай хураал эмхидхэхэ хүдэлмэри ябуулха эхилхэ шухала гэжэ зааба.

ХУРЯАЛГЫН ДҮНГҮҮД ЮУ ХАРУУЛААБ?

В.М. ОСОДОЕВОЙ хэлэн элидхэлһээ

Хүдөө ажыхын болон эдээ хоолой министрствын газар таряалан эрхилэлгын танагай начальник В.М. ОСОДОЕВОЙ тус зүблөөн дээрэ хэлэн элидхэлһээ

- Намарай халуун хүдэлмэринийн хаялдүүржэ, таряалангуудай ургасын хуу хуряагдаад, зааха ан-бун гэхэ, амьядаруулха, хэлэн ажалаа эрьежэ хараха сагай болоод байхада энэ зүблөө зарлажа, тохёолдоод байһан мүнөөнэй хүндэ байдалда шаашадаа яажа хүдэлхэ тухайгаа хөөрөлдэхэ, зүбшэхэ гэжэ шиидхэн байнабди.

Ушарын юуб гэхэдэ, үнгэрхэн хуряалгын ажалай халуун мурөөр дутагдалнууд, шийдхэгдээгүй асуудалнуудаа үшөө дахин хаража, тэдэниие усадхаха хэмжээнүүдые эртэнһээ абаха, ерэхэ хабарай тарилгада мүнөөнһөө бэлдэжэ, найдамтай, ургасын үндэнэ хуури табижа эхилхэ болонобди, - гэжэ В.М. Осодоев элидхэлһэнгээ эхиндэ хэлэбэ.

Энэ хэлээшыненьше ойлогоор. Ороной, тэрэ тоодо манай республикынше экономика байдалай хүшэр хүндэ боложол байхада хүдөө ажыхын шухала хүдэлмэриие үнгэргэхэн улам хэсүү болоно. Хүдөөдэ ажыхынууд мүнгэ тэнгаар, машина техникээр, али бүхы юумээр дугалдажа, жэл бүхэндэ хабарай тарилга, ургаса хуряалга малай үбэлжэлгэ гэхэ мэтэ хүдэлмэриие ехэл бэрхэтэйгээр үнгэргэнэ.

Иимэ орёо байдалда байбашье, энэ жэлдэ хабарай тарилга, ургаса хуряалгы республикыннай ажыхынууд яһала муу бэшээр үнгэргэжэ шадаа гэжэ элидхэл соо онсо тэмдэглэгдээ. Динлэнхи олон аймагуудай ажыхынууд зонийнгоо, бии байһан техникынгээ хүсэ, нөөсөнүүдые бодомжотой зүбөөр элсүүлэн хэрэглэжэ, муу бэшэ ургаса абаха үндэнэ хуури табиһан,

тэрэнэ саг соонь, гээлтэгүйгөөр хуряаһан байна.

- Энэ жэлдэ республика соо бүхыдоо 311, 5 мянган гектарта (урид хараалагдаһанһаа зааха ехэ) хабарай тарилга саг соогоо хэгдээ һэн. Зэдын, Загарайн, Кабанскын, Хэжэнгын, Сэлэнгын аймагуудай ажыхынууд урид хараалаһанһаа бүри ехэ газарта тарилга хэб. Гэхэтэй хамта Баргажанай, Тарбагатайн, Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй, Хорин аймагууд хабарай тарилгын түсэбье дүүргээгүй. Таряашадай (фермерскэ) ажыхынууд хараалагдаһанһаа бага газарта тарилга хэб. Нэн түрүүн энэ хүдэлмэридоо өһоор бэлдэжэ шадаагүй, ажалаа муугаар эмхидхэн газарта тарилгын түсэб дүүргэгдээгүй. Тиигэжэ тэдэ ажыхынууд эсэстэ таряа багаар абаа, горитой ашаг олзобошые алдаа гээшэ.

Юуб гэхэдэ, мүнөө сагта таряанай хайн ургаса абажа шадабал, ороһо талхаар элбэг байха, мүнгэн олзошые бага бэшэ оруулха аргатай ха юм. Даб дээрэ таряан лэ олзотой продукци болоод байна.

Байгша ондо хартаабха, овоц урда жэлнүүдэйхиһээ бага тарилгаа. Илангаяа анханһаа эдэ ургамалуудые ехээр тарилга байһан Кабанскын, Загарайн, Хяагтын аймагууд тэрэнэ горитойгөөр хороогоо. Иүүлэй үедэ хартаабха, овоц худалдахань бэрхэтэй болоһон дээрэнһээ имэ байдал үзэгдэнэ.

Үнгэрхэн хабарай тарилга болон намарай ургаса хуряалгые хаһа саг соонь хүсэд хэмжээгээр үнгэргэхэ хэрэгтэнь республикын Правительство хүдөөгэй ажыхынуудта бага бэшэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала, - гэжэ В.В. Осодоев хэлэнэ. - Мүнгэ номололгын талаар

айхабтар хүшэр байгаашье хаань, байгша ондоо республикын Правительство аргыень оложо, таряалан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэдэ хэрэгтэй минеральна үтэгжүүлгэ, ургамал хамгаалха хэрэгсэлнүүдые бага зэргэ худалдажа абаха мүнгэ танажа үгоо. Тэрэнэйнь ашаар бүхыдоо 80 гара мянган гектарта 3,1 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаа, - гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Тиибэ яабашье минеральна үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэхын аргагүй болоод байхада таряалангай ургаса дээшэлүүлхэ, буртаг ногоогүй байлахын тула ажыхы бүхэндэ сэбэр болон эзэлэгдэнэ наар хайнаар хахалха, бэлдэхэ гээшэ гол шухала гэжэ элидхэл соо онсо заагдана. Паараа хайнаар элдүүрилхэнэй ашаар Зэдын, Захааминай, Кабанскын, Тарбагатайн аймагуудай ажыхынууд энэ жэлдэ таряанай бараг хайн ургаса абаа. Эндэ паарай ашаар ороһо таряангай үндэр баян ургаса абанһан Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, "Дээдэ-Бургалтай", Цагаагайн колхозууд, Борьёогой совхоз нэрлэгдээ.

Нүгөө талаараа Баргажанай аймагай "Баянгол" АКХ, Кабанскын аймагай Корсаковой колхоз, Хяагтын аймагай Погранична, Моорошын, Ехэ-Нугын, Хүдэрин АКХ-нууд, Мухар-Шэбэрэй аймагай "Одон" нэгдэл, Боомой хамтарал, "Заганский" колхоз, Сэлэнгын аймагай зарим ажыхынууд паар саг соонь хахалха, өһоор элдүүрилхэеэ болёод, таряанайнгаа ургасые хараа байса доошолоулаа.

Республика соогоо эдээ хоолдо орохо таряа ургуулдаг болохо асуудалда элидхэлһээ, үгэ хэлэлхэн хүнүүдые ехэ анхарал хандуулба. Мүнгэ зоорин ехээр

дэлгэрүүлхэ ажыхынууд мүнөө тодорхойлогдонхой, тэдэниие мүнгэ зоорин талаар дэмжэхэ хэмжээнүүдые хараалагдаһахай.

Энээн дээрэнһээ илангаяа олонхи ажыхынуудта адууһа малай тоо толгойн хороогдоод байхада, тариалгын газарай хубаарилгы (севооборот) шэнээр хаража үзэхэ болонобди. Эдээ хоолдо орохо, хилээмэ, талхан болохо таряа хайса ургуулдаг болохотой хамта, адууһа малаа шэмэтэй хайн, баян шанартай тэжээлээр хангахала хаража, элбэг ургаса үгэдэг, белок ехэтэй ранс, тоһолиг редька гэжэ мэтэ ургамалуудые тарилга, олон жэлэй ногоо горитой газарта ургуулдаг болохо өһотойбди. Хэрбээ олон жэлэй ногооной тарилгые 42 процент хүрэтэр үргэдхэжэ шадаа хаа, бүхы үбэлэнэйнай хахадһаа ехэн бобово, залаата олон жэлэй ногооной шэмэтэй хайн үбэлэн байха ха юм, - гэжэ элидхэлһээ хэлэнэ.

Энэ жэлэй таряа хуряалгын зарим тэдэ үрэ дүнгүүд тушаа тогтоходоо тэрэ нэн түрүүн үнгэрхэн хабар-зунай ган гасуурһаа боложо, урид хараалагдаһанһаа бүхы дээрээ бага ургаса абтаад, зарим аймагуудай ажыхынууд ерэхэ хабарай тарилгын үрэнөөр өөһэдүгөө хангажа шадахагүй болоод байна гэжэ тэмдэглээ. Тусхайлбал, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын, Сэлэнгын, Түнхэнэй аймагта гол түлэб 14 мянга шахуу тешу үрэнэн дугалдана. Мүнөө аймагууд,

Зүблөө хүтэлхэн Хүдөө ажыхын болон эдээ хоолой министр Б.Ц. СЕМЁНОВ элидхэл зүбшэн хэлсэлгын урда тээ сугларагшадта хандажа, таряан ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй гол зорилгонууд тухай богони-хоноор хэлээ.

Тэрэнэйнь гол удха юун бэ гэхэдэ, хүдөө ажыхы бүхы дээрээ экономика, илангаяа мүнгэ сангай талаар тон хүндэ байдалда ороод байбашье, таряан ажал зааханааршые хаа, тогтониторжо байһаниинь хайшаалтай гэжэ тэмдэглээ. Эдэ жэлнүүдтэ аймагуудта тариалгын газар дан ехээр хороогдоногүй, энэ жэлдэ тэрэнэ зааха ехэ болоо. Хэрбээ таряа ехээр ургуулдаг Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Хяагтын аймагуудые ган гасуурай дайраагүй хаань, ороһон хараа байса ехэ абтаха һэн. Таряан ажалда туйлагдаад байһан үйлдбэрингөө зарим тэдэ үрэ дүнгүүдые алдахагүй, үшөө арьбадхыхын тула тодорхой хэмжээнүүдые абаха, Эдээ хоолдо орохо таряа шадаал хаа, ехээр ургуулжа абадаг

болохо өһотойбди гэжэ тэрэ хэлээ.

- Дэлгүүрэй харилсаанай үсэ ороһо таряатай, хартаабха овоцтой байгаад, үшөө адуу малаа огтолон үгы хээгүйл ха хүдөөгэй ажыхынууд ажамирарха, зонинь дан ехэ ядарангүй байха аргатай Энээнһээ гадна республикын хүн зонин өөһэдэн талха таряагаар, хартаабха, овоцтой хангаха байнабди. Ондоо тээһээ асарагдаһан таряагаар хартаабха, овоцгоор хол оногдохогүйл. Хэрбээ өөһэдэ таряанай талха, хилээмээр, хайн шанартай, бараг сэнтэ хартаабха, овоцгоор найдамтайгаар хангадаг болоо хаангай зон манай продукцияе хээсээшье абаха. Тинхэдэнь хүдөөгэй ажыхынуудые хооо мүнгэтэй байха ха юм.

Эдэ бүгдэ тухай өөһэдүгөө һанамжа, дурдхалнуудые хэлэжэ гэжэ гуйжа байнаб, - гэжэ тэрэ сугларагшадта хандаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зүблөөн үгээ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото



Буряад Республикын Правительствын ээлжээтэ заседани хаяхан боложо, хэдэн шухала асуудалнуудыг зүбшэн хэлсээд, зохихо тогтоолнуудыг баталан, абанан байна. Заседаниие Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В. К. Агалов хүтэлбэрилөө.

Бага наһатай үхибүүдыг эдэе хоолой продуктуудаар хангаха тухай асуудалаар республикын элүүрые хамгаалгын министр Б.Г. Бальжиров элидхэбэ.

"Буряад Республика дотор 1993-1995 онуудта бага наһатай үхибүүдэй эдэе хоолой продуктуудыг үйлэдбэрилгые хүгжөөхэ гүрэнэй программа тухай" 1993 оной августын 30-да республикын министр-нүүдэй баталан абанан тогтоол бодото дээрээ дүүргэгдээгүй үлөө. Тус тогтоолой ёһоор, республикын 4 райондо хүнэй продуктуудыг үйлэдбэрилхэ заводуудыг

бариха, Улаан-Үдэдэ үхибүүдэй ууха хүнэй кухнинуудыг бариха ба нэһлэбэн шэнэдхэхэ ёһотой байгаа. "Һүн" гэжэ нэрлэгдэдэг акционернэ бүлгэм дээдэ шанартай сэбэр һү үйлэдбэрилгээ 1994 ондо болюулһан юм. Буряад Республикын Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрство үхибүүдэй эдэе хоол үйлэдбэрилэн гаргаха, технологическа түхөөрэлгэнүүдыг тодхохо талаар эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулнагүй, харин республикын Финансын министрство мүнгэ хангаар хангангүй.

Бага наһатай үхибүүдыг эдэе хоолоор (һайн шанартай һүн гэхэ мэтэ) хангаха хэрэг Сэлэнгын, Хойто-Байгалай, Хяагтын, Захаминай районуудта эмхидхэдэггүй, тиихэдэ олон районуудта үхибүүдыг эдэе хоолоор хангаха таһагууд хүдэлхээ болонхой.

Республикын Элүүрые хамгаалгын министрствын мэдэлэй үхибүүдэй тусхай продуктуудыг үйлэдбэрилэн гаргадаг цехүүд мүнөө Улаан-Үдэ хотын бага наһатай үхибүүдыг бэлэн эдэе хоолоор хангана. Тэдэ цехүүд 1996 оной 9 һара соо 3420 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэн гаргаа. Гэхэтэй хамта, үхибүүдэй эдихэ ганшууншаг һүнэй продуктуудыг үйлэдбэрилгын хэмжээн жэл бүри доошолһоор.

Эдэ болон бусад дутагдалнуудыг Правительствын заседани дээрэ хаража үзөөд, ерэхэ 1997 ондо энэ хэрэгтэ 10 миллиард түхэриг Элүүрые хамгаалгын министрствэдэ таһалжа үгэхэ,

энээнине 1997 оной республиканска бюджет соо хараалха гэхэн шийдхэбэри Правительство абаба.

Удаань Буряад Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министр И. И. Калашников "Буряад Республикын харьяата газар дээрэ хариин гүрэнүүдэй эрхэтэдэй, мүн эрхэтэн бэшэ хүнүүдэй байха гурим тухай" Буряад Республикын Хуулиин ямараар дүүргэгдэжэ байһан тухай элидхэл хэхэдэ, тус хуули дүүргэхэ талаар ямар хэмжээнүүдэй абтанан тухай хөөрөжэ үгэбэ. 1995 ондо тус

комитедэй түрүүлэгшэ С. В. Мангуров элидхэ. Тус асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А. Ч. Нимаева, республикын хүдөө ажахын, эдэе хоолой министр Б. Ц. Семенов үгэ хэлэжэ, горитой һанамжа, дурадхалнуудыг оруулба.

Правительствын заседани дээрэ "Буряадай алтан" гэжэ республиканска программын гүйсэдхэл тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тус асуудалаар Бурятгеолкомой түрүүлэгшэ А.И. Якимов, Үнгэтэ металлнуу-

Буряад Республикын Правительствыда

АЛТАН - ЮРЫН ТҮМЭР БЭШЭ

хуули эбдэһэн 6300 ушар дайралдаа. Байгша ондо шанга хэмжээнүүдыг абтанан ашаар тус хуули эбдэгшэдэй тоо 2 дахин доошолоо. Байгша оной 9 һара соо хариин гүрэнүүдэй 1745 эрхэтэдэ захиргаанай зүгһөө харюусалгада хабаадуулагдаһан байна. Хариин гүрэнүүдэй эрхэтэдыг хуули бусаар ажаада абанан предприяти болон эмхи зургаануудай 77 хүтэлбэрилэгшэд харюусалгада хабаадуулагдаа. Тэрэшэлэн хариин гүрэнүүдэй эрхэтэдэй нюусаар байрладаг, үмсэлэгдэһэн 39 байрын гэрнүүд элирүүлэгдэ.

1995 ондо хариин гүрэнүүдэй 303 эрхэтэн, байгша оной 9 һарын туршада 384 эрхэтэн хуули сахидаггүй байһан дээрэһээ ерэхэн газартаа бусаагдаа.

Россин Федерацида гү, али Буряад Республикада аяншалжа ерэдэг эрхэтэдэй олонхинь эндэ таража, һөөргөө бусадаггүй юм. Тэдэ хүнүүдыг бэдэржэ олохо, һөөргэнь бусааха талаар хэмжээнүүд абтана. Тус асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ Буряад Республика доторхи Россин налоговой инспекциин дарга С. Ц. Цырегоров үгэ хэлэхэдээ, хариин гүрэнүүдэй худалдаа наймаа хэдэг эрхэтэдэ налог түлүүлхэ тусхай статья тус Хуули дотор нэмэхые дурдаба. Үгэ хэлэгшэд тус дурадхалынь дэмжэбэ.

Удаадахи асуудалаар "Физическэ культура ба спорт" тухай Буряад Республикын Хуулиин дүүргэлтын ябаса тухай Залуушуулай хэрэгүүдэй, туризмын, физическэ культура ба спортын талаар гүрэнэй

дай талаар комитедэй түрүүлэгшэ, республикын финансын министрэй орлогшо В. Д. Арабжаев элидхэһэн байна.

Буряад Республика дотор мүнөө дээрээ хэды шэнээн алтан малтагдажа абтадаг юм гэхэн асуудала элидхэлшэд тодо харюу үгэжэ шадабагүй. Юундэб гэхэдэ, алта малтадаг олохон бүлгэмүүд алтанай үнэ сэнгэй нэмэхые хүдэлгээд, хэды шэнээн алта абанан тухайгаа зүбөөр мэдээсэдэггүй юм ха.

Тус асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ Буряад Республикын Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, республикын экономикын министр Н. И. Атанов, "Байкалбанк" гэжэ коммерческэ банкын правленийин түрүүлэгшэ М. Г. Намсараев, Арадай Хуралай комитедэй ахамад мэргэжэлтэ А. И. Кардаш, республикын Правительствын Нэгэдэхи орлогшо В. К. Агалов үгэ хэлэжэ, "Буряадай алтан" гэдэг программа бэсэлүүлгэдэ дутагдалнууд олон гэжэ мэдэрһэн байна.

Тиймэнээ тус асуудалаар Правительствын тогтоол абалгыг хойшолуулаха, Правительствын зүгһөө тус асуудал бүхы талаһаань хаража үзэхэ хүдэлмэришэ бүлэг байгуулаха, тийн байгша оной ноябриин 20 болотор тус асуудал дахинаа хаража үзэхэ гэхэн шийдхэбэри заседани дээрэ баталан абтаба. Үнэхөөрөөшье, гол баялигуудай нэгэн алтанай ашаар республикамнай мүнгэ зөөритэй болохо аргатай байна бшуу.

С. ОЧИРОВ.

Монголоой консул: "СЭДЬХЭЛНИ БАЯСАНА.."

Буряад орондо хүдэлжэ, һайхан сэдьхэлтэй хүнүүдтэй танилсаһандаа баяртайб, жаргалтайб. Танай нютагта ажаһуудаг хүнүүд тухай гансал омогорхолой үгэнүүдыг хэлэмээр лэ. Танда, эрхим хүндэтэ Президент, Танай Правительствын бүхы гэшүүдтэ, Россин Федерацида өөрынгөө уялга дүүргэхэ хэрэгтэмни туһаламжа хүргэһэнэйтайн түлөө халуун баярыг хүргэхьемни зүбшөөгүт. Иймэ нүхэр ёһоной туһаламжа, дэмжэлгэ ганса намда, суг хүдэлдэг нүхэдтэмни туһалаа бэшэ, харин хоёр ороной арадуудай хани барисаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ горитой хубита боложо үгөө бшуу.

Улаан-Үдэдэ Монголоой Генеральна консул Д. Дашням Буряад Республикын Президент Л. В. Потаповтай уулзахадаа, иигэжэ мэдүүлэбэ. Үнгэрэгшэ долоон хоногой эсэстэ республикын толгойлогшо Монголоой дипломадыг Россиде уялгага дүүргэһэнтэй дашарамдуулан, угтан абажа, уулзалаг үнгэргөө.

Хэндэшье, хаанашье хандахада, тэрэ дары туһалхыг оролдодог байгаа гэжэ Д. Дашням тэмдэглэһэн байна. Монголоой Гадаадын харилсаанай министрствэдэ, Правительствыда, Россин

Федерацида хэһэн ажал тухайгаа тоосоходоо, Буряад Республикада хэды һайханаар угтаһынь, туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлһынь заатагүй тэмдэглэхэб гэжэ хүндэтэ айлшан түгэсхэлдөө хэлэһэн байна.

Россин болон Монголоой арадуудай хоорондо хани барисаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ господин Д. Дашням эхэ хубитаяа оруулаа гэжэ Л. В. Потапов уулзалгын үедэ тэмдэглэв.

Улаан-Үдэдэ Монголоой Генеральна консулствын вице-консул господин О. Пунцагдаш, Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүдэй, партинуу болон ниитын эмхинүүдэй харилсаһанай талаар комитедэй түрүүлэгшэ Д. Г. Санжиев уулзалгада хабаадалсаһан байна.

Гарагай 2-то Монголоой Генеральна консул Д. Дашням нютагаа бусаа. Тэрэниие Буряад Республикын гадаадын экономическа холбооной болон уласхоорондын харилсаануудай министрэй нэгэдэхи орлогшо А.Ц. Доржиев үдэшөө.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

Үндэр ургаса-үдэр бурийн оролдолгоһоо

ХҮРШЭНЭРТӨӨШЬЕ

ТУҢАЛНА

(Репортаж)

Таряа хуряалгын һаяхан дүүрээд байха үеэр хизаарлагдаһан харюусалгатай "Могсохон" нүхэсэлэй орооһоной склад ерэбэбди. Цемент шалатай үргэн тоог дээрэ адхагдаһан орооһон нюсэгээ хаданууд шэнги улабар үнгэтэй гүрүлдэнэ.

Эндэ тэндэ тодхоотой орооһо сэбэрлэдэг машинануудай хажуугаар хүнүүд туха сүлөөгүй хүдэлнэ. Абаһаар хэдтэн дүтэлхээ марган байтарни, Хэжэнгын районной хүдөө ажахын управлений ахамад мэргэжэлтэ Доржо Жигжитович Батомункуев намай дахуулан, тус складыг даагша Ю-Ж. Б. Чимитдоржиевтай уулзуулба.

- Мүнөө жэлдэ таряан яһала бараг ургаа гэмээр. 2 мянган центнер шэниисэ хүрэнгэдэ хаахабди. Даб дээрэ корпорациһаа абанан урьһаламжяа бусааха, үриһөө гараха хүдэлмэри хэгдэжэ байна гэшье. 250 центнер сэбэрлэгдэһэн орооһо Хори руу эльгээгдэ байнабди. Корпорацида тушааха эгээл дүтын пункт тэндэ юм. Ушар тиймэнээ тоһо-түлишэшье алмагдана гэхэдэ, алдуу болохогүй. 3500 центнер тушаахадаа үриһөө гарахабди, - гэжэ тус ажахын ахамад агрономой, мүн орооһоной склад даагшын үүргэ дүүргэдэг Юндэн-Жамса Бабуевич хөөрэнэ.

- Эндэхи байдалаартнай ажаглахада, ябаны лэ ажахы болоод байнат. Хэды хүн тооготной хүдэлжэ байнаб? - гэжэ асууба.

- Арбан хоёр.

- ?!

- Бү гайхагты. Совхозойнгоо таһаржа, жэжэ ажахынууд болохо үдэнь нютагайнгаа хамтын гол зөөри болохо орооһоной склад болон техникынь үрижэрхихэгүйн тула манай хизаарлаһан харюусалгатай нүхэсэл даажа абанан юм. Гэхэтэй хамта энэ тоогоо бултал хэрэглэдэг гэшьебди.

Хизаарлаһан харюусалгатай "Жабарта", "Хара шуты", "Улааха Арал" нүхэсэлнүүдэй, тийхэдэ таряашанай "Тудхалта", "Ожорһото", "Дарбагай", "Үлэнтэ" болон бусадшыг ажахынуудай орооһон эндэ оронхой. Гэшүүдын өөһдэ өөһэдэньгөө орооһо таряа арилгажа, туха сүлөөгүй байна гэшье.

Манай машина, техникэ хүдэлгэһэнэйн, зайн галай элшэ хүсэ хэрэглэһэнэйн, орооһо хүрэнгээ хадгалуулаһанайн түлөө гаргашаяа харюулхын тэдьсэ орооһоор түлбэри абадагбди, - гэжэ Юндэн-Жамса Бабуевич тайлбарилна.

Шэнэдхэн хубилгахын гэхэ гү, али томо ажахынууд байһан совхозуудаа тарааха талаар Хэжэнгын аймаг республика соогоо түрүү зэргэдэ гараһан ааб даа. Энэ долгиноор Могсохоной совхоз таряашанай гушаад ажахы боложо таһарһан байдаг. Тэдэ жэжэһэн ажахынуудай 18-ниинь лэ мүнөө жэлдэ таряа тарижа, ургаса абанхай.

Район доторхи газар ажал эрхилхээ зоригшодой олонхинь ажахыдаа хүдөө ажахын машина, түхөөрэлгэнүүдэй дутагдалһаа уламжаалан бэе бээе хүдэлхэ бэрхэшээлдэ ородог гэшье.

Районной бусад ажахынуудта орходоо, хизаарлагдаһан харюусалгатай "Могсохон" нүхэсэл орооһонойнгоо склад, машина, техникээ тараангүй үлөөжэ, мүнөө бусад хүршэ ажахынуудта туһалжа байдагынь һайшаалтай.

Т. НИМБУЕВ.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: гүрэнгэ тушааха таряан ашагдана (наада таладань агроном Ю-Ж. Чимитдоржиев). Авторай фото.

Уран зохёолой хуучдаһан

“ШҮЛЭГ ЗОХЁОН ҺУУГААША СҮЛӨӨ ЗОЛТОЙ ХҮБҮҮНБИ...”

БАЙГША ОНОЙ октябриин 25-26-най үдэрнүүдэ Буряадай залуу уран зохёолшодой ээлжээтэ 16-дахи конференци Улаан-Үдэдэ боложо үнгэрбэ. Тус конференцидэ Буряад Республикын олон тоото аймагуудһаа, Агын болон Усть-Ордын автономито округуудһаа түлөөлэгшэд хабаадаа.

Залуу уран зохёолшодой конференцие Буряад Республикын Уран зохёолшодой холбооной правленийн түрүүлэгшэ Б. С. Дугаров нээһэн байна. Тийхэдэ һүүлшын жэлүүдтэ тус конференци эмхидхэхэ хэрэгэй тон хүндэ хүшэр болоһые тэмдэглэбэ. Байгша оной ээлжээтэ конференцие эмхидхэлгэдэ Буряад ороной залуу уран зохёолшодой соведэй түрүүлэгшэ М. Р. Чойбонов, “Экстра” фирмэ, Буряад Республикын Залуушуулай, спортын болон аяншалгын талаар комитет, Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой болон искусствын академи, Ахын, Сэлэнгын, Кабанскын, Яруунын аймагуудай захиргаануудай хүтэлбэрилэгшэд ехэ туһа хүргөө. Мүн, тус конференцидэ зориулжа, “Буряад үнэн”, “Бурятия”, “Правда Бурятии”, “Молодёжь Бурятии” һониинууд, Буряадай телевидени болон радио залуу бэшэгшэдэй зохёолнуудые хэблэһэн, сэнхир экранар харуулан, радиогоор дамжуулан байна.

Залуу уран зохёолшодой зохёохы зам тухай элидхэл Буряадай Уран зохёолшодой холбооной правленийн түрүүлэгшын орлогшо Ю. И. Будаев хэбэ.

Хэдынэйшье сагта буряад уран зохёолшод залуу халаагдаа саг үргэлжэ анхарал хандуулжа байһан гэшэ. Эхилэн бэшэгшэдэй эгээл түрүүшын конференци 1947 оной зун үнгэргэгдэһэн байна. Тэрэгшэн сагһаа хойшо мүнөө болотор аяар 50 жэл шахуу үнгэрбэ. Эгээл түрүүшын конференцидэ гушаад залуушуул хабаадаа һэн. Тэдэнэй дунда Барадий Мунгонов, Арсалан Жамбалон, Цыден-Жаб Жимбиев, Дамба Жалсараев, Алексей Бадаев ба бусад байлсаа. Мүнөө тэдэнэрнай буряадай арадай уран зохёолшо, буряадай арадай поэт гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэй болонхой, өөрынгөө зохёолнуудаар арад зоноо баясуулһаар ябана бшуу.

1950 ондо залуу уран зохёолшодой 3-дахи конференци үнгэрһэн байна. Тэрэ конференцидэ Цырен Галанов, Цырендулма Дондогой, Николай Дамдинов, Солбон Ангабаев, Дондок Улзытуев, Даши Дамбаев ба бусад өөһэдынгөө түрүүшын зохёолнуудые буряад уншагшад айнгаа анхарада табяа һэн. Мүнөө баһа тэдэнэрнай арадай уран зохёолшо гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэй.

Үнгэргэгшэ конференциһээ хойшонхи саг соо залуу уран зохёолшод яһала олон номуудые хэблэн гаргаа. Лариса Давыдовагай, Валентина Дугаровагай, Антонина Дашиевагай, Татьяна Григорьевагай, Цыденжаб Цыригорьоной, Наталья Красниковагай, Анна Виноградовагай, Сергей Захаровай, Борис Мирласай, Светлана Нестеровагай, Полина Тигановагай,

Александр Лыгденовэй шэнэ номууд уншагшад ай һонорто дурдахдаһан байна.

Мүнөө үнгэрһэн конференцидэ дүшэ гаран залуушуул өөһэдынгөө зохёолнуудые шүүмжэлэлгэдэ табиба. Энэ хадаа һүүлэй үедэ үнгэргэгдэһэн конференцинууд сооһоо эгээл олон хабаадагшадтай зүблөөн болоно. Эндэ прозын зохёол бэшэгшэд сооһоо Алексей Гатапов, Константин Соболев, Жорж Абзаев, Тимур Ламбаев ба бусад ороно. Гуша холо гаран хүн шүлэгүүдэ эльгээһэн байна. Тэдэнэй дунда Светлана Жигжитовагай, Наталья Хадановагай, Светлана Мункожаргаловагай, Лопсон Гергеновэй, Соёлма Гармажаповагай, Жаргалма Будаевагай, Дамба Абидуевай, Баяр Балдановай, Ирина Гомбоинай болон бусад ай шүлэгүүдые харанабди. Залуу уран зохёолшодой дунда студентнэр, багшанар, журналистнууд ба бусад мэргэжэлтэд бии.

Үнгэргэгшэ 15-дахи конференциин зууршалгаар Россин Уран зохёолшодой холбоондо поэт Рахмет Шоймарданов, драматург Геннадий Башкуев, журналистнар Надежда Карлова, Надежда Шагдурова, арадай эмшэлэгшын магистр, поэт Матвей Чойбонов гэгшэд абтаһан байна. Мүнөө үедэ олон залуушуул хэдэн номуудые хэблэн гарганхай, гэшүүд боложо абтаха болзортоо тулажа ерэнхэй. Тэдэнэй хэд бэ гэбэл, 5 номуудай автор Светлана Нестерова, 2 номуудай авторнууд Чингис Гурьев, Цыденжаб Цыригорон, Владимир Анищенко, Доржо Сультимов, нэгэ номуудые хэблэн гарганхай Хандажаб Дампилова, Эдуард Будаев, Агуу Содномов, Геннадий Орлов, Татьяна Григорьева ба бусад болоно.

Мүнөө үеын прозо болон поэзиин асуудалнуудта зориулагдажа, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидатууд Э. А. Уланов, В. Д. Жапов, уран зохёолшо Г. Д. Дамбаев гэгшэд элидхэлнүүдые хэбэ.

Тэдэнэр элидхэлнүүд соогоо залуу уран зохёолшодой бүтээлнүүд дээрэ тогтон, шүүмжэлхы хүдэлмэринүүдые хэһэн байна.

Удаань конференцидэ сугларагшадые Залуушуулай, спортын болон аяншалгын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Б. Д. Цыдыпов, Буряад Республикын соёлой министрэй орлогшо А. М. Майорова, залуу уран зохёолшодой соведэй түрүүлэгшэ, поэт М. Р. Чойбонов, Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой болон искусствын академиин ректор Р. И. Пшеничникова, Буряад арадай конгрессэй президент Е. М. Егоров, Усть-Ордын автономито округой уран зохёолой нэгэдэлые хүтэлбэрилэгшэ Вениамин Хынзехенов, залуу уран зохёолшодой 1-дэхи конференцидэ хабаадагша, Буряадай арадай поэт Д. З. Жалсараев гэгшэд амаршалаад, зохёохы ажалдань амжалта хүсэһэн байна.

Конференцидэ хабаадагшад үдэһөө хойшо секцинүүдтэ хубааржа хүдэлбэ. Тус секцинүүдые дүршэлтэй уран зохёолшод хүтэлбэрилөө. Буряад поэзи болон прозын

секцие поэт Буряадай номой хэблэлэй ахамад редактор Владимир Бадмаевич Намсараев, ород прозын секцие уран зохёолшо Константин Григорьевич Карнышев, ород поэзиин секцие Иван Ильич Игумнов, Баир Сономович Дугаров гэгшэд ударидаа.

Буряад поэзиин секцидэ хори тухай залуу бэшэгшэд хабаадаба. Энэ ушар хадаа һүүлэй үедэ буряад хэлэндэ үзүүлэгдэдэг болоһон анхаралай үрэ дүн болоно. Эгээл тиймэһээ буряад хэлэндэ һүүлэй жэлүүдтэ дайралдан бэрхэшээлнүүдэй хэзээ нэгэтэ дабагдаха байһандань этигхээр байна.

Энэ конференцидэ Буряадай гүрэнэй университетэй олон оюутан шүлэгүүдэе табиһан байна. Тэдэнэй хэд бэ гэбэл, Светлана Жигжитова, Светлана Мункожаргалова, Соёлма Гармажапова, Баяр Балданов ба бусад болоно. Оюутадынгаа шүлэгүүд тухай тэдэнэй багшанар хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор, уран зохёолшо, драматург, поэт Шираб-Нимбу Ринчинович Цыденжапов, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, поэт, уран зохёол шилжэлэгшэ Мэри Матвеевна Хамгуншкеева гэгшэд конференцидэ сугларагшадта хөөржэ үгэбэ. Тийхэдэ тэдэнэр хурагшад айнгаа зохёолнуудай һайн тала болон дугуу дундануудые нь зааж үгэһэн байна.

“Буряад үнэндэ” олон жэлэй туршада хүдэлһэн, мүнөө үедэ Буряадай телерадиокомпаниин редактор Ирина Гомбоин энэ конференцидэ шүлэгүүдэе табиба. Тэрэнэй шүлэгүүд соо һонирхолтой образууд олон гэжэ үгэхэлэһэн М. Р. Чойбонов, Ш. Н. Р. Цыденжанов гэгшэд онсолон тэмдэглэбэ. Тийхэдэ “гунигай уянаг татана”, “мүлһэн хүнжэлөө мүргэн тэршэнэ” гэхэ мэтэ мүнүүдэ сугларагшадта илангаяа һайшаагдаа.

“Буряад үнэн” һониной таһагые даагша, поэт Галина Базаржапова нютагайнгаа поэдүүд болохо Николай Очиров, Сэнгэ Ринчинов, Хацаджаб Дампилова тухай хөөржэ үгөөд, тэдэнэй шүлэгүүдэй шилжэлэл хэбэ. Хандажаб Дампилова шүлэг бэшэһээр үнинэй. Энэ конференцидэ зориулан, Х. Дампилова сонедүүдэйнгээ баглаа манай газетэдэ толиһон байна.

Байгша ондо Буряадай гүрэнэй университет дүүргэһэн, мүнөө үедэ “Буряад үнэн” газетын корреспондентээр хүдэлдэг Лопсон Гергеновэй шүлэгүүд тухай поэдүүд Булат Жанчинов, Шираб-Нимбу Цыденжапов, Дугар Доржиева, прозаик Гарма-Доди Дамбаев гэгшэд үгэ хэлэжэ, залуу поэдэй шүлэгүүдэй һайн талануудые тэмдэглэбэ.

Хэжэнгын аймагай Ородой дунда хургуулида багшалаг Дашама Доржиевагай шүлэгүүдынь һайн сэгнэлтэдэ хүртэбэшье, харин рассказыуудын мийн лэ юрын хөөрөөн болоһоо гэжэ тэмдэглэгдэһэн байна. Саашадаа рассказыууд айнгаа байгуула болон образууд дээрэ хүдэлбэл, тэрэ һайн рассказыуудые бэшэхэ аргатай гэжэ заагдаба. Ушар юуб гэхэдэ, автор

уран хэлэтэй, арадай аман зохёол эрхимээр мэдэнэ бшуу.

Агын дунда хургуулийн Цыбикмит Дамдинжапова конференцидэ сугларагшад ай урда хэдэн шүлэгүүдэе уншажа үгэбэ. Энэ хүмнай шүлэг бэшэжэ эхилһээр баһал үнинэй юм. Тэрэнэй шүлэгүүд “Толон”, “Буряад үнэн” һониинуудта толилогдоог. Залуу поэдэй шүлэгүүд тухай уран зохёолшод Дугар Дылгыров, Гарма-Доди Дамбаев, Шираб-Нимбу Цыденжапов, Матвей Чойбонов, уран зохёол шилжэлэгшэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Виктор Жапов, Усть-Ордын автономито округой уран зохёолшодой нэгэдэлые ударидагша Вениамин Хынзехенов гэгшэд үгэ хэлэхэдэ, тэрэнэй хэлэндэ наринаар хандаагые шүлэгүүдэйнгээ образ болон сюжедые зүбөөр гаргаагые онсолон тэмдэглэбэ. Тийхэдэ поэт Матвей Чойбонов “Агын талын сэгсүүд мэтэ, Алханын нюусанууд мэтэ” гэжэ тэрэнэй шүлэгүүдые шүлэглэн тодорхойлоһон байна.

Буряадай багшанарай институт дүүргээд, мүнөө үедэ Яруунын аймагай эрдэм хуралсалай таһагта хүдэлдэг Сандан Цыбиков шүлэгшье, рассказышье бэшэдэг. Энэ залуу бэшэгшэ тухай уран зохёолшод Дугар Дылгыров, Дулгар Доржиева, Николай Дамдинов гэгшэд үгэ хэлэһэн байна.

Тийхэдэ Николай Дамдинов иигэжэ онсолон тэмдэглэбэ: “Мүнөө үедэ сагай хэды хүшэр хүндэшье һаа, залуушуулай конференци һайнаар үнгэржэ байна. 1974-1984 онуудта буряад хэлэнэй хоригдоод байхада, хүндэ хүшэр болоо һэн. Тэрэ үедэ уран зохёол бэшэдэг залуушуул үсөөрһэн байна. Харин энэ конференцидэ олон залуушуулыше хабаадана, тийгээдэшье тэдэнэй хэлэн һайн, баян гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Мүнөө болотор литературна буряад хэлэн тухай арсадаанууд болодог. Тийгээдэшье залуушуул һайн хэлэтэй байхаһаа гадна, уран зохёол бэшэгшын орын онсо маягтай байха зэргэтэй. Тийхэдэ уран зохёол гэшээ урдахи үеынхидэй зохёолнуудта түшэглэн хүгжэхэ гэжэ һанагдана”.

Буряад поэзи болон прозын секциин хүдэлмэриее ябуулжа байха үедэн ород поэзиин болон прозын секцинүүд баһал эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилөө гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Хоёр үдэрэй туршада үргэлжэлһэн энэ конференциин дүнгөөр эрхим һайн гэжэ тоологдоһон залуу бэшэгшэд тусхай шангуудаар шагнагдаба.

Буряадай бэлитэ поэт Дондок Улзытуев иигэжэ бэшэһэн байдаг:

Хабартаа хүн бүхэн таагдашагүй гунигта абтадаг. Хабартаа олонхи хүнүүд шүлэгшье бэшээд туршадаг. Хабартаа амидарал үхэл хоёр ямаршьеб даа нюуса хэлсээ хэдэг.

Хабартаа мүшэд тохёодог, инаг нүхэд уулзадаг. Эгээл тиймэһээ энэ дэлхэй дээрэ инаг дуранай байгаа сагта шүлэг-булгагай бурьялжа байһань хэлсээнгүй!

Д. БАЛЪЖИНИМАЕВ.

КОНФЕРЕНЦИДЭ КАРЬЕДАН ЗАЛУУ УРАН ЗОХЁОЛШОД



Санхай-Ханда Дармаева (Захаамья).



Соёл Сандаков (Аха).



Соёлма Раднаева (Баргажан).



Амгалан Будаев (БГУ-гай оюутан).



Дашама Доржиева (Хэжэнгэ).

Амаршалнабду!

ТУСХАЙ ШАНГУУД

Яруунын аймагтай "Булаг" гэхэн уран зохиолын нэгдэлтэй тусхай шангай лауреат - Цыбегмит Дамдинжапова (Ага), багша.
2. Ахын аймагтай "Сагаан далай" гэхэн уран зохиолын нэгдэлтэй тусхай шангай лауреат - Соёл Дамдинжапов (Аха), багша.
3. Захааминай аймагтай Мэлс Самбуевай нэрэмжэтэ тусхай шангай лауреат - Сандан Цыбиков (Ярууна), аймагтай эрдэм нуралсалай таһагай инспектор.

4. Хяатгын аймагтай Михаил Шихановой нэрэмжэтэ тусхай шангай лауреат - Дарима Райцанова, М. Горькийн нэрэмжэтэ литературна институттай аспирант.
5. Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой болон искусствын академиин тогтооһон Полина Тигановагай нэрэмжэтэ тусхай шангай лауреат - Наталья Хаданова, БГУ-гай оюутан.

УРМАШУУЛГЫН ШАНГУУД

1. Буряад Республикын Соёлой министрствэһээ Константин Соболев (Баргажан), багша.
2. Улаан-Үдэ хотын эрдэм нуралсалай институттай эрдэмэй методическа түбһөө - Нина Мерсер, багшанарай уран зохиолой нэгдэлые бардагша, Екатерина Смолева, оюутан, Виктор Сандан.
3. Бүгдэ бурядад үндэһэн соёлой эблэлһээ - Алексей Гатапов.
4. Буряад арадай конгрессһээ - Цырен

Шойжинимаев, журналист.
5. Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзудай республиканска комитетһээ - Евгений Козулин (мүнгэн шан).
6. Буряад Республикын Залуушуулай, спортын болон аяншалгын талаар комитетдэй зүгһөө 20 залуушуул урмашуулгын шанга хүртэбэ.
7. Кабанскын аймагтай М. А. Лукьяновой нэрэмжэтэ урмашуулгын шан - Наталья Красникова, поэтесса.

Цыбегмит Дамдинжапова (Митупова) 1956 ондо Агын автономито харуутой Сагаан-Уула нотагта түрэлхэн юм. Тэрэ нотагайнгаа дунда урлугууд дүүргэдэ, удаань Агын багшанарай училищи болон Бурядад Банзаровой нэрэмжэтэ багшанарай институтта нураа. Мүнөө үедэ Цыбегмит Дамдинжапова Агын 1-дэхи дунда урлугуудта буряад хэлэ, литературын багшаар хүдэлнэ. Тэрэнэй зохиолын шүлэгүүд "Толон", "Буряад үнэн" хонинуудта хэблэгдэнхэй. Бурядад залуу уран зохиолшодой үнгэрэгшэ XVI конференциин үнгөөр Цыбегмит Дамдинжапова Яруунын аймагтай "Булаг" гэхэн уран зохиолой нэгдэлтэй тусхай шанга хүртэбэ. Мүнөө бидэ тус конференциин лауреадай шүлэгүүдые түрэл хониндоо толилхоннай.

Цыбегмит ДАМДИНЖАПОВА

БОРООГОЙ НҮҮЛЭЭР

набиран, дуһалан бороошые замхаба.
дэржон һонор, агаар сэбэр... һандархай үүлэнэй забһар шагаан
наргаманаран - гэрэл, ялбаан.
Уэсхэлэн һайхан тууза - һолонго
Үнгэтэ торгон угаһаар толотон,
Үндэр гэнгэрэе бүһэлжэрхинхэй,
һнгэ бүрини будагаар наадашоо...
Борохон мориндол, харан гэнһэм,
Бсом хадамнай һолонго-дугаантай.
Барагар үүлэнүүд булта



ДУУЛИМ ҮДЭШЭ

Унияргайхан уужам таладам
Тунаа һайхан дуулим үдэшэ.
Униягуйхэн уудам тэнгэри
Одоёо сасаад, соохор мүнгэлиг.
Марятайхан гуулин һара
Маряан гараад, уула дэрлээл.
Дулаатайхан дүүхэйн зүрхэн
Дурлаад нэнгээл дуугай шамдаа...

ЗҮҮДЭН

Эрбытэр үһээ гүрүүлжэр- хийхэй
Эрбээхэй-басагахан элижэл мэгэнэ.
Эдгин дулаахан сэгэстэ тугаараа
Ээрэн адуула эрэн тугалаа.
- Тогтыш, басагахан, ойр зуура,
Толгойгоо нэнгэн үндүүлыш...
Татай! Тани жархиба гүб шамайгаа,
Табахан һанатай би байгаа...
Бодолото болоһоор гуураа гүб?
Балшар һанамш бусажа ерээл...
Бодожо гэнтэ ээрэмшээхэ гэхэм,
Борьбом тушагагад туулган мэтэл...

БАСАГАНДАА

Бүдүүн зоной бардам үгһөө хашаржаб.
Болгоон һагад дүтэлөөл һаань ямар һэм?
Бараг хэбэртэй мэдэхэшьегүй һаа мэдэхэб гээд,
Бага ехээршые торохо сагууд болоһо һэн.
Хүн зоноор хэлээ ойлголсоод ябаа һааш,
Хүлгүү сэдхэхэдэ хүнгэн ходоодо байхал һэн.
Хэнһээш һайхан хүүгэмни намаяа ойлгыш даа,
Хэлсээд зүбшэн эжыдээ зүрхөө нээгыш даа...

Сандан ЦЫБИКОВ



Эдэ үгэрнүүдтэ Буряад ороноймнай һислэл хото Улаан-Үдэдэ залуу уран зохиолшодой заншалта конференци 16-дахыа үнгэрэгдэбэ. Тус конференцидэ манай республикын бүхы шахуу аймагуудһаа, Агын, Усть-Ордын автономитто округуудһаа гүшэ гаран залуу бэлитгэн хабаадаа. Яруунын аймагта "Булаг" гэжэ нэрэтэй уран зохиолой нэгдэл хүдэлмэриэе амжалтаһагаар ябуулдаг. Тус нэгдэлые журналист, зохиолшо Э. Д. Будаев хүтэлбэршэдэг юм. Сандан Цыбиков үнгэрэгшэ конференцидэ Мэлс Самбуевай нэрэмжэтэ тусхай шанга хүртэһэн байна.

ЯРУУНА

Амгалан ажалым ута харгыда
Айшалан зүүдэндэм толи гэрэлтүүлдэг,
һаннаа сэдхэхэдэм байр хэргэмэ
Арюун нангин үлгы нотаг.
Тунга ногоотой нуга таладаш
Таашаан бэлһэнэ мал, адууһан.
Тунгалаг сэгээн хүхэ уһандаш
Туларан наадана хашарһата заһаһаг.
Ажалын зоной харюугайш, гүжэ -
Алтан тарһан дохилзон гунхана.

Хүбшэ тайгын хангал агаар
Хүн бэеым жэгтэн хүдэржүүлнэ.
Алтан шара ганжараар толорон,
Эгэтын дасан мүргэлшэдые урина.
Амгалан тэнюун байдалаа ариудхан
Арау зон хүзэглэн зальбарна.
Эршэтэйгээр ажаллан, эрхим ябахадам,
Уянгата гушгым холодуула Ярууна.
Баян түүхэ домогтой тоонтом -
Буряад оронойм үлзы нотаг.
Нарһата, 1996 он.

Хандажап ДАМПИЛОВА

САЯНАЙ ХОРМОЙДОХИ УУЛЗАЛГА

Бурядад арадай поэт Ш. Байминовта

Саяан хадын хормойдо Сагайл эгээ һайханда Уулын үндэр үбгэнтэй Уулзаха хубида хүртэгдөө.

Үбгэн баабай намайе Үгын зөөлөөр утгажа, Сээжэ зүрхээ намдуугаар Сэлин хөөрөөгөө эхилээ.

Ахатан нүхэрэйм үгэнүүд Аршаандал намайе сүршэн, Сэдхэхэдэм түрэнэн

уйдхарые Сэлмээн дары тараагаа.

Одоохогүй шухаг хүнүүдэй Одоол нэгэнтэй ушаржа, Олон, олон асуудалнуудта Олооб бэдэрһэн харюугаа.

Зүндөө юундэшьеб уйтарһан Зүргыем ариудхан үргэдхөө. Шэрүүнээр зүрхыем үриһэн Шэртэнэ ходождо хаяа.

Саяан уулын хормойдохи Сагаан сэдхэлтэ үбгэниие Бараалхаад нэгэтэ гараал һаа, Бүгдэ һууридаа орохол даа.

ТҮРЭЛ ХЭЛЭЭ МЭДЭХЭГҮЙ БУРЯАД

Түрэл хэлээ мэдэхэгүй Төөриһэн нэгэ буряадые Тээмэндэ гэнтэ золгоходоо Тэнэгтэл юундэшьеб тоолооб.

Хөөрхы, энээхэн баарһан Хэлээ мэдэхэгүй зобоно. Харин ондоо хэлэн дээрэ Хэндэшье хэрэггүй салһана.

Эхэ хэлэн дээрээ Хэдэхэн үгэ хэлээ һааш, Энхэргэн гоёор дуулажа, Хэды шамайе гоёохо һэм.

Уян нугархай, һайхан Угайнгаа хэды мэдэхэгүй һаа, Юунэй хэрэгтэ хүнүүд Юртэмсэдэ түрэжэ зобохоб?

ЖАРГАЛ

Үглөө бүхэндэ бодоод, Улаан нара хараха - жаргал.
Үхибүүдэйнгэ хонгёо Үгэнүүдые шагнаха баһал жаргал.
Үеынгөө нүхэрэй мийһэрэлые Үдэр бүри хараха - жаргал.
Эжынгээ һайхан сэдхэхэлһээ, Энхэрэн һуухыень хараха - эрхим жаргал.
Үетэн нүхэдөөрөө суглараад,

Үүрэй сайтар хөөрэлдэхэ - жаргал.
Үнгын сэгсэгээр бүрхөөгдэһэн Үргэн талаараа сэнгэхэ - жаргал.
Үри хүүгэдэйнгэ элүүр энхэ Үндын тэнжэхые хараха - жаргал.
Үбгэд хүгшэдэй юроол шагнаһан, Үдэр хоногуудые һэлгэхэ - юунһээшые ехэ жаргал.

ДҮРБЭДЭХИ ДАБХАРАЙ СОНХОНОО

Дүрбэдэхи дабхарай сонхоһоо харахадам, Дүтэ шэнгил тэнгэрийн үһээ. Шагтагадаад байһан үүлэнэй үзүүр
Шэмхээд абахаар гараа һарбайн.
Адаглан харахадам үүлэнэй хубсаһанда Аһалдаад байһандал нотагайм тооһон.
Эжымни түлиһэн галай утаан Эсхэгдээд тааруугаар тэрэниие бооһон.
Нотагайм шарай зураглаһан үүлэндэ Няалдаад абана ТЭЦ-эй утаан. Зурааша һалхин уранаар һамнан
Зуруудаар тэрэниие хаман шэдэнэ.
Сагаан саһанай дулаан нэмэргэ

Лолсон ГЕРГЕНОВ

Саяан баабай шоргандаа хэдэрэн, Гэгээн тэнгэрийн торгон гэдэһэ Гэжэгэнүүлэн байна үндэрөө мэдэрэн.
Улаан түүдэгээ малша наран Уулын хормойдо унтараажархёод, һүрэг үүлэдээ һалхин ташуураар һэмээхэн туугаад манахаа ошоно.
Ээлжээтэ һүни харанхы хүнжэлөөр Эбһээлэн байжа дэлхэйе хушаһа. Жэргэмэлэй дуута Жэмһэг нотагийн Жэмэсээр анхилан нойрсохоо үлэнэ.
Холын ороноор шэмэтэй эдээ Хоног бүри бэдэрһэн наран Энэл бэлшээрндэ үүлэдээ туугаад Эртэ үглөө эрьһэн ерэхэ.

Мүнхэ-Сарьдагай нэрэмжэтэ литературна нэгэдэлэй 60 жэлэй ой

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ радио, телевидени болон газетүүдтэ баян үдэрнүүдтэ Түнхэнэй литературна нэгэдэлэй 60 жэлэй ойн баярай үдэрнүүд үнгэрхэн гэжэ хэлэгдэн, дуулгаданшье байгаа. Энэ баяр ёһолодо хабаадахаяа нислэлхээ олон хүн зорихон юм.

Айлшадые хуулгаһан автобус, машинанууд һубаридаһаар, Байгал үргэн далайгаа зубшаһаар, үргэн уужам Түнхэнэй аймаг зоринод, Саян үндэр ууламнай, сагаан мүнхэн малгайгаа абан, доро дохиһондол, үзүүр хурса мундарганууд;

Дээшээ гарагты, дээшээ гарагты, - гэнэндэл, һубаридаһаар. Хүрэхэ газартаа хүрэхэдэмнай, Уулын үндэр үбгэн, Шагдар Дашеевич Байминов ута буряад дэгэлээ үмдэнхэй, сагаан эдеэнэй дээжые салгидуулан, угтамжын үрелнүүдые түүрээжэ, литературна нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэ Жорж Юбухаев, аймагай захиргааниие толгойлоһо Баяр Шоёнович Ускеев, орлогшон Валерий Доржиевич Степанов, дуута суута дуунуудаараа, даруу зөөлхөн үгэнүүдээрээ альган дээрээ угтан абада.

Аймагай библиотекин зал соо хүн зон олоороо сугларжа, уншагдай конференци үнгэргэгдэбэ. Библиотекеые даагша Людмила Доржиевна Билядуева үгэ абажа, айлашадаа тайзан дээрэ уриба. Эдэнэй нэрэнүүдые нэрлэбэл: искусство шэнжэлэлгын доктор Валентина Цыреновна Найдакова, мэдээжэ зохёолшод Цырен Раднаевич Галанов, Сергей Дмитриевич Бухаев, поэт Солбон Дондупович Ангабаев, Дарима Дниховоин, залуу композитор Баяр Баторджиев, сууда гараһан дуушад Елена Шареева, Туяна Холбоева, Клим Миткинов, уран зурааша Чингис Шенхоров, Бурядай гүрэнэй университетэй буряад хэлэ бэшгэй факультетэй багша Сергей Гармаевич Ошоров, Заха холын Захааминһаа "Уран-Дүшэ" нэгэдэлэй гэшүүд, уран пүлэгшэд Хагцажэб Дампилова, Санжай-Хайда Дармаева, Максим Цыренов, Николай Очиров, Сэйгэ Ринчинов, Таисия Мархаева, мүн Түнхэнэй литературна нэгэдэлэй гэшүүд бараһан гаража хуубад. Зал соо үхибүүдхээ захалаад, үбгэд хүртээрэ дүүрэн...

Хүн багадаа шүлэг бэшэжэ, дууһан гү, али зураһан болохо

ханаатай, түрүүшын алхам хэхэдэ газетэ, журнал, ном соо поздүүдэй уян гоё шүлэг, дууень уншахадаа, өөһэдыеһын эхэтэ харахаяа оролдодог. Оролдоншьегүй яаха нэм.

Эдэ залуу ургажа ябаа үхибүүдтэ, оюун ухаанайнь өөрто охи тариха, үбгэд, хүгшэдэй уян хүдэлгэхэ гэшшэ энэл ха юм даа. Амисхаал нэгэдэн, нүдэ нүдөөрөө уулзажа, нангин үгындүү шагнан хууха мүһхэ...

Хаанаш ябаханда, хүн бүхэндэ өөрынгобо тахил, орон Хангайн ээд биил ха юм даа. Одоо эдэниие дурдангүй гаража болохо аал? Түнхэнэ нотогой дэнзэн болоһон Мүнхэ-Сарьдагай хормойдо, Алтан-

ТҮНХЭНЭЙ АЙМАГАЙ түб хуурин Хэрэнэй соёлой байшан. Улаан-Үдэ хотын ямар нэгэ театрай зал соо байһандал болоо нэн. Хууха хандай дутажа, дүүрэн хүнүүд хүл дээрэ зогсонхой эльбэ шэдидэ абтаһандал, хаяа хана түшэнхэйнууд, үүдэн бүхэндэн түрисэдөөшдэ олон. Энэ гол ехэ уулзалгы аймагай захиргааниие толгойлоһо Баяр Шоёнович Ускеев нээжэ, булгание амаршалба. Үдэшые хүтэлбэрилэгшэ Валерий Доржиевич Степанов иигэжэ хэлээ нэн: - Манай аймагта Улаан-Үдэмнай телевидени харууддаггүй, ядаханда, ханада үлгөөтэй радиомнайшые шэбэнэхэнэ наагуур хүсэд

фирмэхэ хоёр морин бэлэг барюулагдаба. Бүгэдэ буряадай үндэрэн соёлой эблэлэй талаһаа буряад торгон дэгэл, дэнзэтэй малгай дамжуулагдаба. Буряадай гүрэнэй университетэй буряад хэлэ бэшгэй факультетэй зүгһөө хоёр миллион түхэриг гэхэнэ эхилээд, гарай бэлэгүүд барюулагдажал байгаа нэн. Арадай Хуралай комитетэй түрүүлэгшэ В.Б. Саганов, Госкомкологийн түрүүлэгшэ В.Е. Гулгонов, Буряад Республикын Нөөсэлгын банкын түрүүлэгшын орлогшо Л.Д. Турбянов ехэ туһа хүргэнэ байна. Аймагай захиргаан колхоз, совхозууд өөһэдынгөө арга боломжоор туһалаа. Тиэхэдэ Түнхэнэй аймагай

гүнзэгһөө хубаалдажа байдаг Дондок Дашеевич Лытденов, Надежда Арсентьевна Тудосоева, Виктор Жанчилов, Мунконов мэтэ багшанаар Түнхэндэ олон. Жэмһэгэй хургуулида халуун сайһаан, шанаһан мяханһаан хүртэжэ гараад, ута харгымнай Гоорон хууринда асарбал даа.

Холо харгын заяагаар Хүлэг унан гарахад, Хэлээд үлөө захяага, Хүлээн байгаа эжымни - Эдир наһан оодоро, Энхэ тоонго Тоородоо - гэжэ энэ нотогоһаа гарһаан Жорж Юбухаев шүлэг уншан, гурбан дахар шулуун томо хургуулида абаашаба Мүнхэ-Сарьдагай (Будажэ

ТҮШЭГ ҮНДЭР ТҮНХЭНДЭ

Мундаргын алтаар шарагдаһан бурхан баабай - Шаргай ноён, ногоон нарһан туша сооһоо налбан, налгай ноураа харуулба. Эндэ ерэхэдэмнай, Хойто-Гол хууриной зон хонин төөлэй, тоһон соо бусалһан гурил зөөхэй, эдеэнэй дээжэ - амтатай аарса, хундагануудаа бариххай, ульган зөөлхөнөөр угтаа бшуу.

Мүргэлтэй газартань мургэжэ, үргэлтэй газартань үргэл хэлээр, Шаргай ноёной дэргэдэ хүрөөд, Шагдар-Сэрэн Нядбатович Буянтуевай үргэлзэйн буяһаа хүртэбэди. Туранай совхозой директор Илья Садаевич Маншеев халуун найхан үгэнүүдые хэлээд, Хойто-Гол нотогойноо музейдэ уриба. Найман ханатай гэрэй газаа, найматай үхибүүдхээ захалаад хүн зон дүүрэн. Буряад зоноймнай эртэ урдын гэрэй хэрэгсэл, хубсаһа, унтаринаань захалаад, хуу элдэ табятай, нодэ хужарламаар. Ороһон айлһад дурасхаал дэбтэртэ нэрэ обогоо бэшэжэ, дулаан үгэнүүдые хэлээд, музейе даагша Елизавета Лопсоновна Самбуевада халуун баяр хүргэлэн байна. Энэ хууринда гурбан гогсонхой - Туран, Мон, Хойто-Голой буряад хэлэнэй багшанаар үхибүүдээрэ ерэнхэй, баһал угтан абаа бэлэй. Һүүлээрһи үндэр ехэ соёлой байшанда айлһад дуу хүгжэмөө наадажа, нэрэмэ алыга ташалган доро аргагүй гоё концерт харуулаа.

дууладаггүй дээрэхэ, эдэ ерэнэн айлшадаа үндэр дээрэ угтаа, - гэжэ хэлэхынгөө хажуугаар, Улаан-Үдэ хоготоймнай маандые нягтаар холбодог "Буряад үнэн" газетэл ха юм. Тиймэхээ үлгөөдөрһөө булта захил хэе, - гэжэ уряалан байна. Амаршалгын гоё үгэнүүдэй удаа, Мүнхэ-Сарьдагай нэрэмжэтэ литературна нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэ Жорж Долгорович Юбухаевта үгэ үгтэбэ. Жорж Долгорович һүүлэй жэлүүдтэ болоһон туйлаһанууд тухайгаа дэлгэрэнгээр хөөржэ үгөө. Наһа бараһан зохёолшод Балдан Ябжановай, Борис Сыреновой, Владимир Халхуевай дурасхаалые мүнхэлэн, булта шэмээгүй зогсобо. Ерэнэн айлһад өөһэдынгөө бэлэг сэлэгые барюулаа, амаршалгын бэшгүүдые уншаа. Жэшээлхэдэ, Валентина Цыреновна Найдакова үгтэй сэнтэй "Түбэд эмнэлгын атлас", Буряадай номой хэлбэлэй директор Н.Ю. Мадуев һүүлэй үедэ гараһан номуудые барюулаа. Найдэрэй болохо үеэр литературна нэгэдэлэй хэдэн гэшүүдэй түрэнэн үдэрын тушаадажа, Шагдар Дашеевич Байминовай - 70 жэлэй ой, Ардан Лопсонович Ангархаевай - 50 жэлэй, Генин-Дарма Нацовай - 100 жэлэй ой гүйсэлэн байна. Энэнтэй дашарадуулан, Виктор Зундуевич Доржиевай хүтэлбэрилдэг "Саян уула" гэжэ

Национальна паркын хубита ехэ байха.

Айлшадта, Түнхэнэй уран зохёолшодто зорюулагдаһан "Сэнхир галхан" гэжэ хүндын шэрээ табигдажа, хүюу зугтаа эдэлээ. Эндэ Елена Шареева, Туяна Холбоева, Клим Миткинов, Баяр Баторджиев ба нотагай артистнар ирагуу дуугараа хүн бүхэнэй зүрхэ булахаал ёпоороо булягаа. Владимир Тулаевай шог зугтаа гаргаханда, бүхэ зон эльгэ зүрхөө барижа, энээлдэнэ байха. Намарай тарганай нахиима шэрээ, хурса өөхөнэй хотоймо шэрээ хүн зоноороо адли хатаралдаһандал үзэгдөө. Түбиие ороһон Түнхэнэй ёохорой "нарһан, нарһан палаахаһаа нахилзуулжа, хуһан, хуһан, палааһаа хотолзуулжа" байхадань, урдандаа горсад соо болодог байһан хатар наадан эзлүүдгүй ханаанда орооһон.

Уяхан даа дуунуудын, Угаа гоёр эдэлэн, Түмэн зоноо улгыдэн Түнхэнэй аршаанай нэгэн Түхэрэн жэлдэ дуугаа

Дуула, Табан аршаанта Хонгор уула.

Хоёр жалгын үлгы соо мүнхэлэн аршаанһаа айлшадаа хүртүүлхэ зорилготойгоор Национальна паркын директор Владимир Жамсаранович Сыренов дахуулан ошобо. Одо мүнхэдһөө бууһандал, орбөлжэ байһан аршаанһаа хүртэбэди.

ЖЭМҺЭГЭЙ дунда хургуулин харуул соёр байһан соо литературна нэгэдэлэй гэшүүдэй фото-зурагуудтай стендүүд, хана хаягаарнь үлгөөтэй. Нэгэдэлэй гэшүүд бүхэнэй зохёолнуудые, хэлэгүүдые хурагша бүхэн тогтон торонгүй, сээжээр хэлэжэ байбал даа. Энэндэ хургуулин директор Тамара Захлаевна Похоговагай, буряад хэлэнэй багша Галина Цыреторовна Сыреновагай ба бусадшые багшанарай ажал, габьяань ехэ. Ойн баярай урда тээ аймагай хургуули бүхэндэ иимэ литературна пайдэрнүүд үнгэргэгдэжэ уран найханай бүлгэмдэ хабаадагшад, эдир шүлэгшэд концерт наада харуулан, зохёолнуудаа уншаһан байгаа. "Буряад хэлэнэй багшанарта - алдар соло!" - гэжэ дуран хүрэнэ. Үндэр наһатай болобошые, залуу халаандаа ухаанайнгаа гүн

Цыренович Найдаковой) АН басаган Валентина Цыреновна Найдаковада үгэ үгтэжэ, баяр ёһолдой байдал тогтоо. Хэлэ бэшгэй доктор Василий Цыренович Найдаковой зүгһөө ба гэр бүлынгөө талаһаа амар мэндые хүргөөд, Мүнхэ-Сарьдагай (Будажэб) аха тухайган тоһоо тэдгээр хөөржэ нотагаархинаа баясуулаа. Буряадай буддын шажанай уран зурагай үнгэтэ найхан альбом хургуулида үргэл болгон барийа. Айлшаар бууһан дуушаднаа бугын дуунай урамдаханда, Тооро тухай дуунуудые, ханганын дорьботог ханхинуудыг татабад.

Хайшан гэхэбши, хүндын шэрээ нэмүүхэншые паллахасаха саг ердэг юм даа. Баяр Шоёнович Ускеев түрүүтэй аймагай хүтэлбэрилэгшэ, Тоорин хургуулин директор Юрий Аюшеевич Хорёнов буряад хэлэнэй багша Евгений Базыровна Матуена, Ленинын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Аюша Лопсонович Сыбенон үдэлзэлгын үгэнүүдые хэлэжэ ушоо дахин айлшальшые урһан үрелнүүдээ тогтоожэ харгымнай халуун сай хилэмэ хэлтэрһээн, мэдэ шүлэһнөөн үгэн үдэлшөө бэлэй. Цырен Раднаевич Галанов Мордохынгоо уран иигэжэ хэлэ нэн:

- Хэды хатуу хүндэ самба байгаашые наа, зоной хүсэн ехэ эб хамта байбал, эрэн гурви эмээлэхэ, үгытэй ядууны үргэхэ, үлэн хоһоноо эдээлүүлхэ - иимэл заншалтай Түнхэнэй аймаг, хабар жаба хоёртой ниилэжэ шадажа хаба шадалтай, - гэжэ үгэн зүрхэнһөөн уран хэлээ нэн. Иимэл даа, намарай тарганай наярһан найр. Ганса Түнхэндэ бэшэ, бүхэ буряад нотагуудтай найр, хурим түрээ, хэн нэгэн алган ой, энэл сагта, эдэ үдэрнүүдтэ үнгэрөө, үнгэржэшые байна. Та бүгэдэндэ Түнхэнэй амар мэндэ!

Элбэг МАНЗАРОВ, Россиян уран зохёолшодон холбоной гэшүүд

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нэгэдэлэй гэшүүд (зүүн гарһаа) А.Ангархаев, Ж.Юбухаев; В.Тулаев, Б.Ябжанов, А.Талхаев, И.Намсараев элжээтэ зүбөөтэй хуулдг. (Гэр бүлын альбомһоо абһан фото).



Буряад Республикын Президентын Аппарадай болон Правительствоын хүдэлмэрлэгшэд хүдөө ажахын таһагай мэргэжэлч В. Г. Юрьевтэ хайрата эхэ

ЮРЬЕВА Ирина Васильевнагай наһа бараһан ушараар гүнзэгы шанала гашуудалаа мэдүүлэв.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Table with 4 columns: Editor (А.Л. АНГАРХАЕВ), Address (670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвиллин үйлэ, 23. "Буряад үнэн" газетын редакци), Paper details (Газетэ хэблэлэй 2 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлэг 4317. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00), and Publisher (Республиканска типографи гэрэн АО-до газетэ хэблэгдэ. Директорын телсфони: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7885).

Редакциин телефонуд: редакторай - 2-50-96, присмын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретарини - 2-50-52, секретаридай - 2-62-62, таһагууд: үндэрхэнэй болон политическэ асуудалнуудаар - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, экономикын - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой болон түүхын - 2-60-21 (даагшань), 2-57-63, залуушуулай, оюутнагай ажабайдалай болон олонингын хүдэлмэрин - 2-54-93 (даагшань), 2-34-05, мэдээлэлэй болон сонөхолой 2-69-58; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна гүбэй - 2-66-76. "Бурятия" хэблэлэй телефонуд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, пахта - 2-35-95.